

Чланак високог представника Кристијана Шварц-Шилинга: “Босна и Херцеговина на путу напретка”

Босанци и Херцеговци ће брзо преузети одговорност од међународне администрације

*Нови – и посљедњи – високи представник за Босну и Херцеговину
планира да приведе крају послужератни протекторат. Међутим,
полицијска и војна мисија Европске уније ће остати још
извјестан период*

Босна и Херцеговина је у току протекле деценије прешла далек пут, истовремено настојећи да се обнови уз међународну помоћ након конфликта који је био најразорнији у Европи након Другог свјетског рата. Међутим, помаци који су остварени бит ће одрживи тек онда када сами Босанци и Херцеговци преузму одговорност за мировни процес. Мој задатак на функцији посљедњег високог представника у Босни и Херцеговини је да вршим надзор над транзицијом са данашњег квази-протектората на локалну одговорност.

Функција коју сам наслиједио у фебруару утврђена је Даунтонским мировним споразумом у циљу вршења надзора над имплементацијом споразума из 1995. године којим је окончан рат у Босни и Херцеговини. Као одговор на масивну опструкцију од стране националистичких снага у току прве двије године имплементације, овласти високог представника су се прошириле у децембру 1997. године на састанку у Бону, од када високи представник може смјењивати званичнике са функција и доносити законе уколико тако сматра, како би унаприједио мировни

процес. Ове овласти су након тога биле познате као “бонске овласти”.

У годинама које су услиједиле, тројица мојих директних претходника – Карлос Вестендорп из Шпаније, Волфганг Петрич из Аустрије и Педи Ешдаун из Велике Британије – обилно су користили бонске овласти у превазилажењу опструкционизма и успостављању институција потребних за одрживу модерну демократију. На овај начин, они су успјели да мировни процес покрену напријед и Босна и Херцеговина је свакако у много бољој позицији захваљујући њиховим напорима, као и напорима првог високог представника, Карла Билта из Шведске.

И ја сам спреман користити бонске овласти ако бих био увјерен да би њиховим кориштењем помагао у отклањању пријетњи миру и стабилности, давању подршке раду Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију у Хагу, или слабљењу националистичких фанатика. Међутим, постоје границе онога што се може постићи наметањем, и те границе су скоро засигурно достигнуте.

Декретом се не може уредити помирење, осигурање добрих прилика и просперитет. Институције које су створене наметањем никада ефикасно неће функционисати око их не прихвате сами Босанци и Херцеговици из свих народа и ако од њих грађани Босне и Херцеговине, а не међународна заједница, не буду очекивали да свакодневно проводе реформе и уводе демократска правила и процедуре у процесу изградње државе из базе према горе.

Изазов који је пред нама данас је како увјерити Босанце и Херцеговце да је у њиховом интересу да се међусобно слажу а не да им се наређује да живе заједно. За ово је потребно да дође до промјене у начину размишљања међу грађанима Босне и Херцеговине, који су се навикли на упадљиво присуство међународне заједнице у њиховој земљи, као и међу припадницима међународне заједнице, која се навикла да интервенише на свим нивоима одлучивања.

Једна од посљедица промјене курса и настојања да се избјегне употреба бонских овласти могла би бити успоравање помака који су у току ове године били доста видљиви. Али нити стагнација нити враћање у времена када је један морао изгубити да би други добио нису неизбјежни. Ипак, вјерујем да је могуће да нас Босанци и Херцеговци изненаде и докажу свијету да карикатура од државе приказана као “пропала држава у Европи”, како су је описали неки међународни посматрачи, није више тачна.

Мој оптимизам се заснива на искуству из Босне и Херцеговине, када сам радио углавном на локалном нивоу као међународни медијатор, и на сусретима са многим Босанцима и Херцеговцима које сам упознао у току протеклих 13 година. У обиласцима Босне и Херцеговине уздуж и попријеко у више од десет година, ја сам посредовао у постизању више од 120 медијацијских споразума о веома осјетљивим питањима. Радећи на тај начин, видио сам импресивне промјене као резултат напора локалних људи и њихових институција.

Преговори у којима сам учествовао често су били изузетно мучни и захтијевали су огромно стрпљење. Након свега, лакше је поправити физичку штету него залијечити психолошке ране. Сматрам да је невјероватно да су стране тако брзо након сукоба могле да конструктивно разговарају једне са другима и на крају дођу до разумних рјешења.

Такође постоје и огромни потицаји. Ове године Босна и Херцеговина би могла потписати Споразум о придруживању и стабилизацији са Европском унијом и приступити НАТО-вом програму Партнерство за мир. Ово су кључни циљеви на путу ка евро-атлантским интеграцијама. Моја Канцеларија ће урадити што је у њеној моћи да помогне Босни и Херцеговини да реализује ове циљеве и професионално води преговоре са међународним саговорницима. Али да би ове процесе покренула напријед, Босна и Херцеговина мора у потпуности бити суверена земља. То значи да ја на концу морам одступити.

Датум за затварање Канцеларије високог представника још није утврђен. Али она се мора затворити. Канцеларија је основана као привремена институција, и задатак за чији надзор је и основана ближи се крају. Босна и Херцеговина иде даље од имплементације Дејтона, што је у потпуности позитиван развој догађаја.

Окончање постојања Канцеларије високог представника у блиској будућности, и са њоме и бонских овласти, не сигнализује крај међународног ангажмана у Босни и Херцеговини. То ће више наговјештавати почетак новог поглавља у односу ове земље са свијетом, а посебно са остатком Европе.

На ово поглавље треба гледати као на прилику, јер будућност Босне и Херцеговине само може бити у Европи; као дио и европских и евро-атлантских интеграција. Штавише, ја нећу отићи из Босне и Херцеговине када не будем више високи представник. Умјесто тога, ја ћу остати овдје на функцији специјалног представника Европске уније и дјеловаћу као неко ко помаже у усмјеравању процеса.

Изазови на функцији специјалног представника ЕУ ће вјероватно бити већи него изазови које има високи представник јер ће средства која ће ми бити на располагању бити доста слабија. Умјесто бонских овласти, морат ћу се ослањати на моје способности наговарања гдје је посљедњи подстицај коначни улазак у Европску унију и НАТО.

Поред тога што су од критичног значаја за Босну и Херцеговину, предстојеће године представљају јединствену прилику за Европу и стабилизацијске механизме које она развија. ЕУФОР, највећа војна мисија Европске уније, остат ће у Босни и Херцеговини да одржава безбједно и стабилно окружење и обезбиједи да више не дође до поновних непријатељстава. Полицијска мисија ЕУ ће на сличан начин наставити да ради са бх. полицијом у надгледању реформи, чиме ће довести до уређења полиције у БиХ у складу са европским стандардима. А Европска комисија ће наставити помагати Босни и Херцеговини у послеријатној обнови и

демократској трансформацији.

Да будемо искрени, Европа није увијек у Босни и Херцеговини чинила праву ствар. Ја сам и те како свјестан тога, јер сам поднио оставку на функцију у њемачкој влади 1992. године у знак протеста против колективне немоћи да зауставимо рат у БиХ. Ја нисам могао прихватити чињеницу да се пола вијека након Другог свјетског рата, када су се Европа и свијет завијетовали да никад више нећемо толерисати геноцид, пред нашим очима врши етничко чишћење, а ми нисмо били вољни да предузмемо потребне кораке да то зауставимо.

Међутим, данас је Европа у много бољој позицији да помогне Босни и Херцеговини. Испробани механизми, посебно у облику претприступних преговора Европске уније и Акционог плана за чланство у НАТО-у, израђени су у прошлој деценији и постоје да би се лидери БиХ усредоточили на реформе које ће у наредним годинама бити потребне њиховој земљи.

Овај процес није спектакуларан кад се посматра свакодневно. Углавном се ради о постизању утврђених стандарда и изради нових закона или прилагођавању постојећих како би били у складу са европским нормама. Овдје ће посебно Европска комисија морати да преузме вођство, као што је урадила у централно и источноевропским земљама које су приступиле Европској унији у 2004. години. У периоду од неколико година, овај процес може трансформисати друштво, чиме ће припремити Босну и Херцеговину за чланство у ЕУ и омогућити Босанцима и Херцеговцима да се укључе у главне европске токове.

Избори у октобру би требало да Босанцима и Херцеговцима дају прилику за дебату о начину како кренути даље и како одабрати лидере који су у најбољој позицији да осигурају европску будућност за ову земљу. Јер они, не ја, ће бити одговорни за преговарање о условима и брзини уласка њихове земље у Европу.

Изборна кампања може обуставити реформе које су покренуте у недавним годинама јер политичари одлажу доношење тешких одлука

у времену прије гласања које је од кључног значаја. Избори су од критичног значаја за једну демократију, и ја нећу вјештачки убрзавати процесе наметањем закона, чиме би домаће политичаре ослободио одговорности за њихове евентуално непопуларне изборе. Та времена су прошлост.

Процес европске интеграције је био изванредан за све земље које данас чине Европску унију и помогао је да се створи беспримјеран мир, просперитет и добре прилике. Овај процес је исто тако помогао да зацијеле ране након Другог свјетског рата, који је био најразорнији рат који је свијет икада видео.

Лијечити ране никада није лако, и многе ране Босне и Херцеговине и даље су отворене. У вријеме писања овога чланка, Радован Карџић и Ратко Младић, двојица највише рангираних појединаца које је Међународни кривични трибунал за бившу Југославију у Хагу оптужио за ратни злочин, и даље су на слободи, и то, више од десет година након објављивања њихових оптужница. То је неприхватљиво. Они се морају извести пред лице правде да би Босна и Херцеговина могла оставити прошлост иза себе.

Они међу нама који су искусили најмрачније дане Европе и који су доживјели да виде како Европска унија и НАТО расту и обухватају земље које су некада биле дио источног блока схватају колико далеко и колико брзо је могуће ићи напријед када је земља на правом путу. Иако Босна и Херцеговина има још доста пута да пређе, циљ коначног чланства у овим институцијама требао би бити довољно снажан да помогне Босанцима и Херцеговцима да превазиђу подјеле и обликују сопствену судбину.

Шварц-Шилинг / Будућност Босне и Херцеговине

ИП • Прољеће • 2006

Глобална питања